

Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om ledning av förundersökning i brottmål

ÅFS 2005:9

Konsoliderad version

Konsoliderad version – senast ändrad genom ÅFS 2019:2

Åklagarmyndigheten föreskriver följande med stöd av 3 § förordningen (2004:1266) med instruktion för Åklagarmyndigheten och meddelar följande allmänna råd.

Föreskrifterna och de allmänna råden har utarbetats i samråd med Polismyndigheten som beslutat om motsvarande reglering.

Allmänt om ledning av förundersökningar

1 § Vid tillämpningen av 23 kap. 3 § första stycket rättegångsbalken ska vad som anges i denna författning gälla.

Det som anges i denna författning gäller även utredningar rörande brott enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LuL). Föreskriften i 7 § 5 ska dock inte gälla för utredningar enligt 31 § LuL. (ÅFS 2012:1)

Allmänna råd

Att föreskriften i 7 § 5 inte ska gälla för utredningar enligt 31 § LuL innebär att ansvaret för en sådan utredning inte med automatik ska övertas av åklagare. Polismyndigheten ska alltså leda utredningar om exempelvis misshandel där både den som misstänks för brottet och målsäganden är under femton år, om inte utredningen med stöd av övriga bestämmelser i denna författning ska ledas av åklagare. (ÅFS 2012:1)

2 § Har anmälan om brott inkommit till Åklagarmyndigheten och har åklagare beslutat att inleda förundersökning, får åklagaren överlämna till polismyndigheten att leda förundersökningen om saken är av enkel beskaffenhet och åklagaren inte av annan anledning som anges i denna författning ska leda förundersökningen.

3 § Om det vid tillämpningen av denna författning uppstår delade meningar mellan polismyndigheten och åklagaren om vem som ska leda en förundersökning, ska saken avgöras av åklagaren.

Brott där saken ska anses vara av enkel beskaffenhet

4 § I fråga om förundersökning avseende brott som har tagits upp i *bilagan* ska saken som regel anses vara av enkel beskaffenhet. Förundersökningen ska i dessa fall, med de undantag som framgår av 5–8 §§, ledas av polismyndigheten.

Förundersökningen ska ledas av polismyndigheten även i det fall åklagaren avseende andra brott än de som anges i *bilagan* funnit att saken är av enkel beskaffenhet.

Allmänna råd

Även beträffande brott som inte anges i *bilagan* kan omständigheterna i det enskilda fallet vara sådana att saken bedöms vara av enkel beskaffenhet och att polismyndigheten därför bör ansvara för utredningen. Åklagaren bör i dessa fall redan inledningsvis, efter samråd med polismyndigheten, göra en bedömning i frågan om vem som ska vara undersökningsledare.

Förundersökningen ska ledas av åklagaren

5 § I förordningen (2014:1106) om handläggning av ärenden om brott av anställda inom polisen och vissa andra befattningshavare finns bestämmelser som innebär att förundersökning mot anställd inom polisen i allmänhet ska ledas av åklagare. (ÅFS 2017:4)

6 § Oavsett om någon är skäligen misstänkt för brottet eller inte ska åklagare leda förundersökningen när

1. brottet innefattar våld eller hot om våld mot närstående eller tidigare närstående person eller
2. brottet innefattar en sexuell handling mot någon som är under arton år.

Om polismyndigheten har inlett förundersökning ska denna snarast överlämnas till åklagaren. (ÅFS 2011:3)

Allmänna råd

Med närstående i 6 § 1 avses detsamma som i 4 kap. 4 a § brottsbalken.

Med sexuell handling i 6 § 2 avses inte en gärning enligt 6 kap. 10 § brottsbalken. (ÅFS 2012:1)

Förundersökningen ska övertas av åklagaren

7 § Åklagare ska överta ledningen av förundersökningen när

1. det under förundersökningen krävs annan åtgärd av domstol än förordnande av offentlig försvarare eller målsägandebiträde, t.ex. förordnande av särskild företrädare för barn eller utseende av sakkunnig,

2. det kan bli aktuellt att göra en framställning om utlämning eller överlämnande, att utfärda ett europeiskt frysningsbeslut, att utfärda en europeisk utredningsorder, att begära eller lämna internationell rättslig hjälp i brottmål, att överföra lagföringen till annat land eller annars när en förundersökning är av sådan art att samordning bör ske mellan svensk åklagare och åklagare eller tjänsteman med motsvarande befattning i ett annat land,

3. fråga om bevisalan aktualiseras,

4. brottet är svårbedömt eller det annars med hänsyn till utredningens art är påkallat att åklagaren leder förundersökningen,

5. någon är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse två år eller mer och brottet riktats mot målsägandens liv, hälsa, frihet eller frid, om målsäganden vid tiden för anmälan inte har fyllt femton år,

6. någon är skäligen misstänkt för ett brott där det är sannolikt att det finns sådant motiv för brottet som anges i 29 kap. 2 § 7 brottsbalken eller

7. ett brott kan föranleda talan om företagsbot. ÅFS 2017:9

Allmänna råd

Sådan internationell samordning mellan åklagare i olika länder som anges i 7 § 2 avser i första hand förundersökningar angående grov gränsöverskridande brottslighet som omfattas av samarbetet inom Europol och Eurojust. Vid utredning av sådan brottslighet är det viktigt att samordning på åklagarnivå äger rum i ett tidigt skede.

Bestämmelsen i 7 § 4 bör tillämpas när den misstänkte är under arton år och utredningen är komplex med hänsyn till att den rör många brott eller många misstänkta.

Bestämmelsen i 7 § 4 bör också tillämpas när den misstänkte är under arton år och utredningen rör fler än ett brott eller fler än en misstänkt och särskilda avvägningar bör göras om utredning och lagföring ska ske successivt rörande delar av brottsligheten eller om det finns tillräckliga skäl för att utredning och lagföring ska ske i ett sammanhang även om det innebär en längre handläggningstid.

Det följer av 11 § att åklagaren ska leda förundersökningen i sådana fall där det kan antas föreligga förutsättningar för

förundersökningsbegränsning och sådant beslut ska fattas av åklagare. (ÅFS 2012:7)

- 8 §** Åklagare ska överta ledningen av förundersökningen även när
1. någon som är under femton år ska höras under förundersökningen och detta påkallar att åklagare leder förundersökningen,
 2. den misstänktes psykiska status påtagligt kan antas avvika från det normala och svårare straff än böter kan följa på brottet,
 3. en ansökan om kontaktförbud har gjorts eller en ansökan om europeisk skyddsorder har gjorts, eller
 4. fråga uppkommer om användande av annat tvångsmedel enligt 24–28 kap. rättegångsbalken än husrannsakan som inte är av större omfattning, avspärning, förbud m.m. för säkerställande av utredning om brott, kroppsvisitation, kroppsbesiktning, beslag samt tagande av fotografi, fingeravtryck och annan dylik åtgärd. ÅFS 2017:9

Allmänna råd

När ledningen av förundersökningen har övertagits av en åklagare enligt 8 § får åklagaren, sedan åtgärden som medfört att åklagaren inträtt som förundersökningsledare har genomförts eller det av andra skäl inte längre är påkallat att åklagaren är förundersökningsledare, återföra ledningen av förundersökningen till Polismyndigheten. Detta bör dock inte ske om frihetsberövande som ska avräknas enligt 2 § lagen (2018:1250) om tillgodoräkning av tid för frihetsberövande har förekommit eller åklagaren har meddelat ett kontaktförbud eller en europeisk skyddsorder.

Bestämmelsen i 8 § 1 bör tillämpas om åklagarens närvaro krävs vid förhöret, åklagare bör ta ställning till formerna för förhöret eller åklagare bör ta ställning till om den unge överhuvudtaget ska höras under utredningen. ÅFS 2019:2

Underrättelse till åklagare i vissa fall

9 § När åklagare leder förundersökningen ska polismyndigheten underrätta åklagaren om det kan antas att den misstänkte gjort sig skyldig även till annat brott eller att en annan person har begått brott som har samband med den förundersökning som åklagaren leder.

10 § Har polismyndigheten inlett en förundersökning och kan ingen skäligen misstänkas för brottet ska polismyndigheten genast lämna underrättelse om brottet till åklagare för en prövning av om åklagare ska

överta ledningen av förundersökningen enligt 23 kap. 3 § första stycket sista meningen rättegångsbalken om

1. det är sannolikt att åklagare finner skäl att överta ledningen av förundersökningen eller

2. förundersökningen avser brott av särskilt allvarligt slag.

Med brott av särskilt allvarligt slag enligt första stycket 2 avses brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år samt försök, förberedelse och stämpling till sådant brott.

När en åklagare fått en underrättelse enligt första stycket ska åklagaren snarast möjligt besluta om förundersökningen ska övertas eller inte. Om åklagaren inte övertar ledningen av förundersökningen ska åklagaren snarast möjligt besluta om polismyndigheten fortlöpande ska underrätta åklagare om förundersökningens gång eller inte. Besluten ska dokumenteras. (ÅFS 2011:3)

Allmänna råd

I ärenden som kräver komplicerade juridiska bedömningar eller om det på grund av annan särskild omständighet är lämpligt med ett tidigt åklagarinträde, exempelvis beträffande ekonomisk brottslighet eller i fråga om svårbedömda specialstraffrättsliga brott, bör polismyndigheten underrätta åklagare redan när det uppstår fråga om att inleda förundersökning. (ÅFS 2011:3)

Förundersökningsbegränsning m.m.

11 § Undersökningsledaren ska fortlöpande kontrollera om utredningsläget är sådant att det enligt 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken inte längre finns anledning att fullfölja förundersökningen.

Undersökningsledaren ska även kontinuerligt kontrollera om det finns förutsättningar för att tillämpa bestämmelserna om förundersökningsbegränsning i 23 kap. 4 a § rättegångsbalken eller 8 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Om sådana förutsättningar kan antas föreligga i ett ärende där polismyndigheten leder förundersökningen och beslutet om förundersökningsbegränsning enligt 23 kap. 4 a § tredje stycket rättegångsbalken ska fattas av åklagare, ska ärendet snarast överlämnas till åklagare för beslut om den fortsatta handläggningen. (ÅFS 2012:7)

Prövning av polismyndighetens beslut

12 § Om det begärs prövning av polismyndighetens beslut att inte inleda eller att lägga ned en förundersökning ska prövningen göras av åklagare.

Ikraftträdandebestämmelser:

ÅFS 2005:9

Denna författning träder i kraft den 1 januari 2006. Samtidigt upphör RÅFS 1997:12 att gälla.

ÅFS 2007:4

Denna författning träder i kraft den 1 april 2007.

ÅFS 2008:3

Denna författning träder i kraft den 1 augusti 2008.

ÅFS 2009:2

Denna författning träder i kraft den 1 maj 2009.

ÅFS 2011:3

Denna författning träder i kraft den 1 juni 2011.

ÅFS 2011:4

Denna författning träder i kraft den 20 maj 2011.

ÅFS 2012:1

Denna författning träder i kraft den 1 mars 2012.

Beträffande förundersökningar där den misstänkte är under arton år och som den 1 mars 2012 ledes av åklagare gäller äldre föreskrifter.

Chefen för en åklagarkammare får, efter samråd med polismyndigheten, besluta att åklagare vid kammaren, i enlighet med äldre föreskrifter, under år 2012 ska leda förundersökningar där den misstänkte är under arton år.

ÅFS 2012:7

Denna författning träder i kraft den 1 januari 2013.

ÅFS 2014:1

Denna författning träder i kraft den 1 juli 2014.

ÅFS 2005:9

ÅFS 2017:3

Denna författning träder i kraft den 1 juni 2017.

ÅFS 2017:4

Denna författning träder i kraft den 1 november 2017.

ÅFS 2017:9

Denna författning träder i kraft den 1 januari 2017.

ÅFS 2019:2

Denna författning träder i kraft den 1 april 2019.

(Rättsavdelningen)

Bilaga¹

Brott där saken ska anses vara av enkel beskaffenhet

Brottsbalken

Beträffande följande brott i brottsbalken ska saken anses vara av enkel beskaffenhet och förundersökningen i normalfallet ledas av Polismyndigheten.

<i>3 kap. Om brott mot liv och hälsa</i>	<i>Anm</i>
– misshandel	
– vållande till annans död i samband med trafikolycka	
– vållande till kroppsskada eller sjukdom i samband med trafikolycka	ÅP
– framkallande av fara för annan	
<i>4 kap. Om brott mot frihet och frid</i>	
– olaga hot, ej grovt brott	
– hemfridsbrott	ÅP
– olovlig identitetsanvändning	ÅP
– olaga intrång	ÅP
– ofredande	ÅP
<i>6 kap. Om sexualbrott</i>	
– sexuellt ofredande, enligt 10 § andra stycket	
– köp av sexuell tjänst	
<i>8 kap. Om stöld, rån och andra tillgreppsbrott</i>	
– stöld	ÅP
– ringa stöld	ÅP
– grov stöld	
– tillgrepp av fortskaffningsmedel	ÅP
– egenmäktigt förfarande	ÅP
– självtäkt	ÅP
– olovlig energiavledning	ÅP
<i>9 kap. Om bedrägeri och annan oredlighet</i>	
– bedrägeri	ÅP
– ringa bedrägeri	ÅP

¹ Ändringar har markerats med kantstreck.

- häleri avseende något som är frånhämt annan genom brott ÅP
- häleriförseelse ÅP
- oredligt förfarande ÅP

10 kap. Om förskingring och annan trolöshet

- ringa förskingring ÅP
- olovligt förfogande ÅP
- olovligt brukande ÅP
- fyndförseelse ÅP

12 kap. Om skadegörelsebrott

- skadegörelse, ej genom brand
- ringa skadegörelse ÅP
- åverkan ÅP
- grov skadegörelse, ej genom brand
- tagande av olovlig väg ÅP

13 kap. Om allmänfarliga brott

- allmänfarlig vårdslöshet

14 kap. Om förfalskningsbrott

- urkundsförfalskning
- förvanskning av urkund
- undertryckande av urkund
- märkesförfalskning
- brukande av falsk urkund

15 kap. Om mened, falskt åtal och annan osann utsaga

- osant intygande
- brukande av osann urkund
- missbruk av urkund

16 kap. Om brott mot allmän ordning

- brott mot griftefrid
- falskt larm
- missbruk av larmanordning
- förargelseväckande beteende

17 kap. Om brott mot allmän verksamhet m.m.

- våld och hot mot tjänsteman, ej mot polis, åklagare eller domare
- förgripelse mot tjänsteman, ej mot polis, åklagare eller domare
- våldsamt motstånd
- överträdelse av myndighets bud

- hindrande av förrättning
- föregivande av allmän ställning

Specialstraffrätt

Beträffande specialstraffrättsliga brott i nedan angivna författningar ska saken som regel anses vara av enkel beskaffenhet och förundersökningen i normalfallet ledas av Polismyndigheten.

- nedskräpning enligt 29 kap. 7 § miljöbalken
- lag (1951:649) om straff för vissa trafikbrott
- 13 kap. 3 § luftfartslagen (2010:500)
- 1 § första stycket 1 och 6 narkotikastrafflagen (1968:64)
- jaktlagen (1987:259), ej grovt jaktbrott
- lag (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål
- lag (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor
- 3 § jämförd med 2 § 2, 6 och 7 lag (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel
- lotterilagen (1994:1000)
- 20 kap. 5 § sjölagen (1994:1009)
- alkohollagen (2010:1622)
- lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt
- vapenlagen (1996:67) ÅP
- 4 § jämförd med 3 § 2 och 6 lag (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor
- utlänningslagen (2005:716), ej 20 kap. 7–9 §§ ÅP
- lag (2006:263) om transport av farligt gods
- 2 och 4 §§ bidragsbrottslagen (2007:612)
- yrkestrafiklagen (2012:210)
- taxitrafiklagen (2012:211)

Beträffande övriga brott mot specialstraffrättsliga bestämmelser ska saken anses vara av enkel beskaffenhet om inte svårare straff än fängelse sex månader kan följa på brottet.

ÅP = Brotstypen kräver i vissa fall särskild åtalsprövning. En sådan prövning sker vid slutförd utredning och får bara göras av åklagare. Däremot kan en Polismyndighet som leder en förundersökning lägga ned denna om det kan antas att åtal för brottet inte skulle komma att ske till följd av en sådan särskild åtalsprövning och något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte åsidosätts genom att förundersökningen läggs ned (23 kap. 4 a § rättegångsbalken). Polismyndigheten har också en motsvarande rätt att besluta att inte inleda förundersökning.